

КРИТИКА ТА БІБЛІОГРАФІЯ

МАГІСТРАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ІСТОРИЧНОЇ ДУМКИ ХХ СТОРІЧЧЯ

В.П.КОВАЛЕНКО – д.с.-г.н., професор, академік АНВШ
України, Херсонський ДАУ

В Україні 90-і роки не стали приводом до змін в теоретичній спадщини світової історіографії, до розроблення на цій підставі оригінальних підходів до вивчення власної історії. Замість цього з'явилася велика безліч публіцистичних, науково-популярних «ессе» і досліджень, характерними рисами яких є політична етноцентричність, упередженість, орієнтація на застарілі концепції. Зрозуміло, що це сприяло лише подальшій міфологізації історичної свідомості.

Слабкість української історичної науки в її тотальному провінціоналізмі. Стало традицією, що кращі кадри виїжджали до Москви, де була не лише відповідна матеріальна база, але і більш високий рівень свободи й елітна середа. Можливостей для самореалізації там було більше, ніж в Україні, де для істориків існував подвійний рівень самоцензури.

У цьому зв'язку помітним виключенням став вихід в світ навчального посібника доцента Херсонського аграрного університету, завідуючого кафедрою історії та філософії Мохненко С.С. «Нова історична наука» – як течія історико-культурної думки ХХ сторіччя».

Однією з найважливіших проблем методології історичного знання є проблема своєрідності наук про людину, їх відрізнення від природничих та точних наук. Тому спроба С.С. Мохненко в учбовому посібнику ознайомити читачів з тим, як ця проблема вирішується в західній історіографії в межах «Нової історичної науки» заслуговує на увагу.

Подолання кризи, у якій (з багатьох об'єктивних причин) знаходиться сучасна українська наука, врят-чи можливо поза фундаментальними поняттями, такими, як «соціальна історія», «культурна антропологія», «час», «ментальність» і т. п. З сторінок учбового посібника ми ясно бачимо специфіку історичного пізнання, котра в головному полягає в особливостях самого предмета історії. Автор цілком доцільно визначає цей предмет як суспільну людину, тому предмет історії ідентичен пізнаючому суб'єкту: людина вивчає людину. Ось тому не викликає сумніву конструктивність підходу автора вслід за істориками «Нової історичної школи» про необхідність діалогу між дослідником і досліджуемим об'єктом.

На перший погляд, всі міркування дійсно очевидні. Але, якщо звернути увагу на видання більшості працюючих істориків, то легко переконатися в тому, що ця проблематика не типова для них, як і для позитивістів XIX століття, так і для марксистів нашого століття. Рецензований учбовий посібник вигідно відрізняється від попередників тим, що включається в дискусію про сутність історичного пізнання, про загальні питання історичної гносеології. Ці проблеми дуже актуальні для усього гуманітарного знання.

Заслугує уваги намагання автора учбового посібника розглянути центральну проблему історичного знання – проблему історичного синтезу з позицій історії культури і ментальності, ознайомити читачів з новою для нас наукою - історичною культурною антропологією, або етнологією. Мова йде не про абстрактну людину, а про історію людини в суспільстві, в соціальному прошарку. Тому можна погодитися з автором учбового посібника, що культурно-антропологічний підхід реалізується в контексті соціальної історії і тим самим змінює її предмет. Це не історія торгівлі, а історія купців; не аграрна історія, а історія селянства і т.п.

Головна мета написання учбового посібника – ознайомлення молодого покоління істориків і культурологів України з колом сучасних гуманітарних ідей і проблем, напрацьованих історичною думкою Заходу. Навіщо це необхідне? Насамперед для відродження історичного знання, для підготовки не тільки істориків, але і широкого кола думаючих гуманітаріїв. «Нова історична наука» – школа «Аналів», яка є найбільш впливовим напрямком в світовій історіографії, дає для цього чудову можливість.

Начерковий характер учбового посібника дає можливість автору не тільки ознайомити читача з лабораторією дослідників ведучих вчених школи «Аналів», але і розповісти про них, як про живих людей з їх пристрастями, сумнівами, вдачами і невдачами. Тому мова посібника жива, захоплива, приступна для широкого кола читачів.

Предметна галузь історичного дослідження – людина як мир людини, а його головні, істотні – матеріальне і духовне (ідеальне), реальність і її усвідомлення, полюси, що складають, що вміщують все багатство людського життя, їхня взаємодія дозволяє не лише «заговорити» історичне джерело, повідомити зовні приховану інформацію про собі і своє оточення, але й поставити питання про певну логіку і закономірності поведінки історичних персонажів, хоча і не без участі дослідника. Не менше важливо і те, що взаємодія реального і що усвідомлюється народжує певні соціальні спільності-регулятиви, що в свою чергу задають характер і тон цій взаємодії, піднімаючи саму реальність і її усвідомлення на більш високий ступень розвитку і розу-

міння. Наприклад, у роботі в якості таких виступає ментальність, соціальна поведінка, свідомість, уява, час – посередники, «заглядаючи» через які в епоху, що досліджується, ми отримуємо можливість з'ясувати чому люди тоді так думали, так бачили себе в мирі і місце цього миру в собі. У результаті ступінь об'єктивності історичної картини збільшується, дослідник отримує можливість одержувати потрібну інформацію не бути при цьому присутнім. Історична реальність розкривається і повністю, отримує більш об'ємне, «голографічне» вираження.

Виникає можливість розглянути «малу», «середню», «більшу» історію, історію як час, історію як інтенсивність пропорційно фізичної або функціональної масштабності («непорушна» історія Ладюрі). У підсумку історія отримує можливість нескінченного ділення, звуження зрізів, рівнів, кутів зору, регулятивів, цінностей в вивченні історичної реальності – всього того наукового багатства, що наближає до різноманіття людських стосунків і онтологізує саму науку історії.

Доречно в такому випадку відповісти на питання, поставлені в роботі: «для чого потрібна історія?» – вона є життя того, що назавжди зникло (абсолютного) в генераціях людей, що змінюються. І сенс історії – в нескінченному прагненні збагнути його. В пізнанні і переживанні цих екзистенцій формується певний стиль, якість, культура мислення і життєдіяльності в відношенні історичної ментальності, історії як методологічного імператива, як буття людини в світі.

Хотілося би звернути увагу автора на деякі вхідні методологічні настанови, бо вони визначають місце і характер проблем в новому підході і розумінні історії.

Ніде не говориться про теорію і теоретичний рівень в історичному дослідженні. Але вони теж живуть в інтервалі, реальність і її свідомість вимагають певного відношення. Використання їх урізноманітнює спектр наукових досліджень.

В філософії давно увійшли в науковий вжиток поняття «одиничне – особливе – загальне», «суттєвість і явище», давно відомо взаємний вплив людини і середовища, розуміння людини як миру людини, людини як сукупність суспільних відношень, суспільне буття як реальний засіб життєдіяльності людей, образ життя як засіб індивідуалізації особистості, історії як діяльності людини, що переслідує власні інтереси. Ці та інші поняття явно просліджуються в роботі, хоча не одержують свого свідомого вираження. Але чому «нова історична наука» дійшла до їхнього використання тільки в 20-е роки ХХ сторіччя? Видно, без розмежування історії і науки історії, історичної реальності і предмету дослідження, теорії в історії і філософії – історії не обійтися. Слідуює відзначити, що поставлені питання не знижують цінності дослідження автора, навпаки, вони змушують думати, викликають праг-

нення до дискусії, чим і відрізняється ця робота. Не викликає сумнівів компетентність і професіоналізм автора в питаннях, що обговорюються, міра в вживанні спеціальних термінів.

УДК 631.6

ГОРИЗОНТАЛЬНИЙ ДРЕНАЖ ГРУНТІВ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

В.І.ЛЯШЕВСЬКИЙ – к.т.н., директор Кримського філіалу
ІГІМ УААН, м.Сімферополь;

П.О. ШЕВЧЕНКО – начальник Побєдненського міжрайонного управління колекторно-дренажних систем,
м.Джанкой

Зрошення – могутній фактор інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Воно певною мірою впливає на ґрунти, рослинний покрив, мікроклімат, підґрунтові й підземні води, екосистеми водоприймачів зворотного стоку, тваринний світ. Ступінь впливу залежить від конструктивних особливостей зрошувальних систем, техніки й технології водорозподілу і поливу, рівня агротехніки і агрохімічного забезпечення та багатьох інших факторів. Реакція екосистем на впливи залежить від їх стійкості.

Розвиток зрошення на великих територіях із слабкою природною дренавністю при порівняльнє близькому заляганні водоупору, кореневим образом змінило гідрогеологічні обставини в цих районах.

На півдні України на територіях із слабкою природною дренавністю час підняття рівнів підґрунтових вод у зоні зрошення коливається у межах 8...50 років. Підняття рівня підґрунтових вод – це процес, що прогнозується з достатнім ступенем точності. Тому можна планувати і вчасно здійснювати заходи по захисту від підтоплення.

Перші великі зрошувальні системи на півдні України були побудовані без дренажних споруд. Однак за дуже малий час на багатьох ділянках, де відносні водоупори залягали близько до поверхні ґрунту, почали формуватися приповерхові ґрунтові води – верховодки. На інших зрошувальних і богарних ділянках зчинився швидкий підйом підґрунтових вод, сформованих на регіональному водоупорі. Цей приріст іноді складав до 1,0...1,5 м на рік.

Якщо при цьому зауважити, що мінералізація підґрунтових вод на зрошувальних системах півдня України висока і досягає на окремих ділянках 30...40 г/л, то з'явилася реальна погроза вторинного засолення і заболочування зрошуваних земель.